

ศูนย์ข้อมูลภาคเหนือ

การศึกษาแนวโน้มในภาคเหนือของประเทศไทย =
ประโยชน์และการนำไปใช้

โดย

- เกียรติศักดิ์ ผลสงคราม
  - ผลยุทธ กุขสมิท
  - เจนศิริ จันนาร์ศิริ
  - มณฑาทิพย์ รุ่งเรืองสุรี
  - ชวลีพร วิมุกตจานนท์
  - ประเสริฐ พันธชาติ ที่ปรึกษา
  - สินธุ์ สโรบล ที่ปรึกษา
- งานวิจัย**

ด้วยความสนับสนุนของ
สถาบันชีวิตวิทยา และ สถาบันวิจัยและพัฒน

รายงานการวิจัย ฉบับที่ 93
พ.ศ. 2534

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง "การศึกษาผู้นำในภาคเหนือของประเทศไทย : ประโยชน์และการนำไปใช้" เป็นโครงการวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนโดยสถาบันชีวิตวิทยา และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายแพทย์ณรงค์ นิมัสกุล ประธานชมรมเลเซอร์แห่งประเทศไทยที่ได้มอบทุนการวิจัยผ่านสถาบันชีวิตวิทยา

แหล่งนำพวร้อน 5 แห่งที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ที่จังหวัดเชียงใหม่ 4 แห่ง ได้แก่ อำเภอต๋อยสะเกิด 1 แห่ง อำเภอสันกำแพง 2 แห่ง อำเภอฝาง 1 แห่ง กับที่จังหวัดเชียงราย 1 แห่ง คือ อำเภอเวียงป่าเป้า

การศึกษาผู้นำในรายงานฉบับนี้มีลักษณะ เป็นการศึกษาเบื้องต้น เพื่อทราบถึงคุณสมบัติและองค์ประกอบทางเคมีของน้ำแร่ธรรมชาติในแหล่งที่ศึกษาดังกล่าว ซึ่งจะ เป็นการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์กับให้ทราบถึงประโยชน์และการนำไปใช้ ซึ่งเป็นการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในระดับลึกต่อไป และการพิจารณาวางแผนงานศึกษาในเรื่องผู้นำสำหรับสังคมไทย

คณะผู้วิจัย

พฤศจิกายน 2534

กิติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาน้ำแร่ในภาคเหนือของประเทศไทย : ประโยชน์และการนำไปใช้" ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น สถาบันชีวิตวิทยา มหาวิทยาลัยพายัพ และนายแพทย์รงค์ นิเมสกุล ประธานชมรมเลเซอร์แห่งประเทศไทยที่กรุณาให้ความสนับสนุนในด้านงบประมาณของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ประเสริฐ พันธชาติ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา อาจารย์สินธุ์ สโรบล อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ใช้เครื่องมือและสถานที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ดูแลกิจการน้ำร้อนทุกแห่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานทรัพยากรธรณีเขต 3 เชียงใหม่ และ เครื่องมือ เครื่องใช้ในห้องปฏิบัติการ เคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ) ชาวบ้านในชุมชน และผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้ให้ความร่วมมือ และให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายคณะผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์สุริยง วงษ์สภาพาน ที่ช่วยประมวลผลจากข้อมูลที่ได้ และคุณสุนัตรา ปุสุรินทร์คำ ที่ช่วยจัดพิมพ์รายงานเป็นรูปเล่มเสร็จสมบูรณ์ทันเวลา

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ห้องปฏิบัติการทางเคมีของน้ำฝูร้อน ด้วยวิธี Ion selective electrode เพื่อหาปริมาณของไอออนลบบางตัว , วิธี turbidimetry เพื่อหาซิลเฟต , วิธี กัลเลอร์เมตรี เพื่อหาโบรอนและซัลไฟด์ และ วิธี atomic absorption spectrophoto-
metry เพื่อหาไอออนบวกบางตัว นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพด้วย

น้ำฝูร้อนทั้ง 5 แห่ง มีกลิ่นของก๊าซไข่เน่า ใส ไม่มีสี อุณหภูมิประมาณ 78-91 °C ,
ความเป็นกรดและด่าง (pH) 8.3-9.2 , ความเค็มต่ำ , ปริมาณโซเดียม , ฟลูออไรด์ และ
ซัลไฟด์สูง ส่วนธาตุอื่นๆ มีปริมาณต่ำกว่ามาตรฐานน้ำดื่มของสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรมและ
กระทรวงสาธารณสุข

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีแหล่งน้ำพุร้อนกระจายทั่วภูมิภาค สำหรับการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เฉพาะภาคเหนือ โดยเลือกแหล่งน้ำพุร้อนมาศึกษาเพียง 5 แห่ง คือ จังหวัดเชียงใหม่ 4 แห่ง และจังหวัดเชียงราย 1 แห่ง โดยใช้หัวข้อการวิจัยว่า "การศึกษาน้ำแร่ในภาคเหนือของประเทศไทย : ประโยชน์และการนำไปใช้" ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อทราบประโยชน์ของการนำผลิตภัณฑ์จากน้ำแร่ธรรมชาติไปใช้ในทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อทราบความคิดเห็นของผู้ใช้บริการน้ำแร่ธรรมชาติในด้านการรับรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามไปยังประชากรกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการไปสังเกตในพื้นที่แหล่งน้ำแร่ธรรมชาติ และการสัมภาษณ์เจ้าของหรือผู้ดูแลกิจการสถานบริการ ตลอดจนมุ่งมาใช้บริการสถานบริการน้ำแร่ธรรมชาตินั้น ๆ

ผลการวิจัยพบว่า สถานแวดล้อมและสถานที่ตั้งแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติที่แตกต่างกัน มีส่วนทำให้การใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ธรรมชาติมีความแตกต่างกันไปด้วย ในส่วนของประชากรตัวอย่างพบว่าส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ แต่ยังมีความเห็นว่าควรมีการเผยแพร่ข้อมูลประโยชน์ที่แท้จริงของน้ำแร่ รวมทั้งการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องน้ำแร่ให้กว้างขวางขึ้น เพราะเห็นว่าน้ำแร่มีคุณสมบัติ และอยู่ในธรรมชาติ ถ้าได้มีการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ จะทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคุณสมบัติทางเคมีของน้ำแร่

การใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ในปัจจุบันที่สำคัญมี 3 รูปแบบ คือ การใช้สำหรับดื่มสำหรับแช่หรืออาบ และสำหรับทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ การศึกษาในด้านสังคมศาสตร์จึงเป็นเพียงการชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ที่มิการนำน้ำแร่ไปใช้กับการเสนอความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อน้ำแร่ธรรมชาติในด้านความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และการนำไปใช้ประโยชน์ อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในระดับลึกต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	
ด้านวิทยาศาสตร์	ก
ด้านสังคมศาสตร์	ง
สารบัญ	
ด้านวิทยาศาสตร์	จ
ด้านสังคมศาสตร์	ฉ
สารบัญตาราง	
ด้านวิทยาศาสตร์	ช
ด้านสังคมศาสตร์	ซ

ด้านวิทยาศาสตร์

บทที่ 1 บทนำ	1
พลังงานความร้อนได้ฝึกพบ	1
การใช้ประโยชน์ของน้ำพุร้อน	5
การสำรวจทางธรณีเคมี	10
แหล่งน้ำพุร้อน	13
ขอบเขตของการวิจัย	15
จุดมุ่งหมายของการทดลอง	16
ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2 วิธีการทดลอง	17
ผลการทดลอง	17
สรุปผลการทดลอง	18
บรรณานุกรม	21

ด้านสังคมศาสตร์

บทที่ 1	บทนำ	22
	ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	22
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	23
	ขอบเขตของการวิจัย	23
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	23
	แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	23
	รูปแบบการวิจัย	24
	การวิเคราะห์ข้อมูล	25
	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	25
บทที่ 2	น้ำแร่ : ความเป็นมาและการนำไปใช้ประโยชน์	26
	น้ำแร่ : แหล่งที่เลือกศึกษา	28
	น้ำแร่ : ประโยชน์และการนำไปใช้	33
บทที่ 3	ผลการวิจัย	38
บทที่ 4	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	113
	สรุปผลการวิจัยจากแบบสอบถาม	113
	สรุปผลจากการสัมภาษณ์	114
	ข้อเสนอแนะ	117
	บรรณานุกรม	118
	ภาคผนวก	119

สารบัญตารางด้านวิทยาศาสตร์

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงถึงพลังงานความร้อนหน่วยเมกวัตต์ (Megawatt) ที่นำมาใช้ประโยชน์ทางด้านกรออบ และทางการแพทย์.....	6
ตารางที่ 2	แสดงผลการวิเคราะห์ที่น้ำร้อนจากแหล่งต่าง ๆ ของบางประเทศ....	7
ตารางที่ 3	แสดงผลการวิเคราะห์ทางเคมีของน้ำแร่จากแหล่งที่มีชื่อเสียงบางแห่ง	9
ตารางที่ 4	แสดงปริมาณของการเก็บตัวอย่าง และการรักษาตัวอย่าง เพื่อนำไปวิเคราะห์ห้องประกอบทางเคมีและทางกายภาพ	11
ตารางที่ 5	แสดงองค์ประกอบทางเคมี และทางกายภาพที่วิเคราะห์ในน้ำร้อน..	12
ตารางที่ 6	แสดงผลวิเคราะห์น้ำร้อนทั้ง 5 แห่ง	19

สารบัญตารางด้านสังคมศาสตร์

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนคน จำแนกตามอายุและ เพศ	39
ตารางที่ 2 การศึกษา จำแนกตามเพศ	40
ตารางที่ 3 อาชีพ จำแนกตามเพศ	40
ตารางที่ 4 ภูมิภาค จำแนกตามเพศ	41
ตารางที่ 5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามเพศ	44
ตารางที่ 6 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามช่วงอายุ ...	47
ตารางที่ 7 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามระดับการ ศึกษา	52
ตารางที่ 8 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามอาชีพ	57
ตารางที่ 9 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามภูมิภาค เดิม	62
ตารางที่ 10 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามที่อยู่ ปัจจุบัน	67
ตารางที่ 11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามเพศ	73
ตารางที่ 12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามช่วงอายุ	78
ตารางที่ 13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามระดับการศึกษา ..	83
ตารางที่ 14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามอาชีพ	88
ตารางที่ 15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามภูมิภาคเดิม ...	93
ตารางที่ 16 ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามที่อยู่ปัจจุบัน	98
ตารางที่ 17 การ ไปเที่ยวบ่อน้ำพุ หรือ แหล่งน้ำแร่ตามธรรมชาติ	104
ตารางที่ 18 การ ไปเที่ยวบ่อน้ำพุ หรือ แหล่งน้ำแร่ตามธรรมชาติ จำแนกตาม แหล่ง	105
ตารางที่ 19 การใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ตามธรรมชาติ	106
ตารางที่ 20 วิธีใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตามวิธีใช้	107
ตารางที่ 21 ผลหลังจากการใช้ประโยชน์จากน้ำแร่ตามธรรมชาติจำแนกตาม วิธีใช้	108
ตารางที่ 22 ประโยชน์ของน้ำแร่ในผู้สูงอายุ	110
ตารางที่ 23 ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องน้ำแร่	111